

Sabina Salamon

INDUSTRIJSKA BAŠTINA U RIJECI

Drugi međunarodni susreti studenata povijesti umjetnosti: Industrijska baština

Muzej grada Rijeke, Filozofski fakultet u Rijeci
4.-6.5.2007.

Drugi susreti studenata povijesti umjetnosti organizirani su na inicijativu studenata prve generacije (2003./2004.) studija povijesti umjetnosti u Rijeci. Domaćin prošlogodišnjih bio je Zagreb, a sljedeće će godine organizaciju najvjerojatnije preuzeti Sveučilište u Kopr. Ovogodišnji susreti usmjerili su se na temu industrijske baštine. Dojmili su se svih koji su ih pratili jer su teme i pristup bili na zadovoljavajućoj razini, a praćenjem svih izlaganja slušatelj je mogao steći pregled stanja na ovim prostorima. Tema industrijske baštine nimalo ne iznenađuje s obzirom na njezinu aktualnost u Rijeci već barem čitavo desetljeće, a okrugli stol kojim su susreti otvoreni u petak 4. svibnja u Muzeju grada Rijeke, pokazao je kako se mišljenja konzervatora i povjesničara umjetnosti u mnogočemu i dalje razilaze. Laik bi se mogao zapitati zbog čega je valorizacija industrijske baštine toliko problematična, no odgovor će najvjerojatnije ostati iza zavjesa zakona struke. Kako su rekle povjesničarke umjetnosti Jasna Rotim Malvić i Daina Glavočić Baumann, povjesničari umjetnosti žele čvršću suradnju s konzervatorima, a svi su se složili oko važnosti uključivanja drugih stručnjaka s kojima bi trebalo odraditi urbanističko planiranje. Za proces revalorizacije industrijske baštine ono je

važno zbog određivanja smjernica razvoja grada koji prelazi u novi ciklus razvoja. Drugim riječima, tako bi se razjasnilo što i zašto čuvamo ili rušimo. Upućeni kažu da za to treba veliko iskustvo i timski rad, a u Rijeci za sada stvari stoje na nepomirenim stajalištima dviju strana.

Izložba fotografija riječkog Fotokluba pokazuje trenutačno stanje zapuštenih tvorničkih hala u Rijeci, no pravo je pitanje treba li ih i u koju funkciju staviti. Okruglom stolu na kojem su raspravljali riječki povjesničari umjetnosti - zagovarači očuvanja industrijske baštine - uslijedila su dvodnevna izlaganja studentskih seminara u predavaonici gornje zgrade Filozofskog fakulteta. Predavanja nisu bila osobito posjećena - očigledno nitko nije pomislio da bi izlaganja studenata, posebice vikendom, bila vrijedna pažnje, pa je korisno spomenuti da su studentice i studenti pokazali i znanje i suzdržanost od radikalnih (mladenačkih) ideja bez pokrića, držeći se pisanih izvora i smjernica mentora. Osim toga, pridržavanje petnaestminutnog ograničenja za izlaganja rijetkost je i kod mnogo iskusnijih starijih povjesničara umjetnosti i ozbiljnijih skupova. Na drugoj strani, raspored predavanja pokazuje da se

tema industrijske baštine nije u potpunosti poštovala; organizatori su odlučili uključiti sve radove svojih kolega koje su smatrali vrijednim javnog izlaganja, tako da je nekoliko njih bilo vezano uz renesansu i srednji vijek.

Govoreći o problematici industrijske baštine, valja spomenuti da su se sva izlaganja bavila aktualnim temama, od Sušačkog kolodvora do kompleksa Rikard Benčić. Prvi je aktualizirala odluka o rušenju jedne od zgrada radi uređenja gradskog prometa. U jezgrovitu izlaganju studentica Iva Kelentrić "posložila" je nekoliko važnih podataka. Riječ je o zgradi iz 1939. godine čiji stil Sušačanima nije odgovarao, a čijem se rušenju Riječani danas protive. Konzervatori pak smatraju da zgrada nema umjetničke vrijednosti i, da bez obzira na reprezentativnu izgradnju, zgrada historicističkog miješanog stila ne ocrta gradnju Sušaka te nije vrijedna očuvanja. Sličnu situaciju imamo s lučkom arhitekturom koja definitivno svjedoči o vremenu početaka industrijske i lučke privrede, u Rijeci najdominantnije grane do devedesetih godina 20. stoljeća. Raznovrsnost tereta diktirala je raznolikost skladišta, a dinamika razvitka luke uvjetovala je mnogobrojne faze, bržu i sporiju izgradnju skladišta. Studentice Ivona Mijolović i Petra Predoević predo-

čile su nekoliko primjera mađarske gradnje od kojih spominjem armiranobetonsko skladište s početka 20. stoljeća (1906.-1909.), jedno od prvih te vrste, koje je projektirao istaknuti mađarski arhitekt Ferenc Pfaff. Za usporedbu i pouku treba navesti primjere armiranobetonskih skladišta u Trstu iz razdoblja 1912.-1918. koji su ušli u Svjetsku baštinu. Kao i kod većine, radi se o skeletnoj konstrukciji ukrašenoj historicističkim elementima poput pilastara i balustrada. Podatak o 50 posto srušenih skladišta upućuje na promjene vizure riječke luke. *Rijeka Gateway Project*, zapravo plan razvitka luke koji neki nazivaju i projektom rušenja skladišta i koji podržava Međunarodna banka za obnovu i razvoj, na snazi je od 2002. godine. Apsurdna situacija u kojoj se našla lučka industrijska arhitektura nastala je time što su konzervatori u međuvremenu promijenili stav i pokrenuvši postupak zaštite od 2006. godine zaštitili skladišta i zaustavili rušenje.

Za razliku od arhitekture, broderska je oprema predmet zaštite od 1997. godine, a najnoviji primjer je obnovljena dizalica u Ribarskoj lučici; signiranim bitvama i admiralским sidrima priznaje se status muzejskih eksponata i funkcija im nije sporna. Uzevši u obzir povi-

Rijeka, Lansirna stanica za torpeda, snimio: T. Tancik, 2007.

jesni kontekst logično je da Torpedna lučica bude dio vojnog muzeja. Rijetku zanimljivost unutar priče o Torpedu predstavlja torpedna lansirna rampa namijenjena testiranju ispravnosti torpeda; kao jedna od prvih armiranobeton-skih, pod preventivnom je zaštitom od 2000. godine. Podaci da danas postoji 10 kubičnih metara arhivske građe o "ispaljenim" torpedima izgledaju nestvarno dok ne saznamo da se svaki testirao tripit i da se evidencija vodila za svaki posebno u vlastitu kartonu. Danas je čitava dokumentacija u vlasništvu Državnog arhiva. U prilog revalorizaciji industrijske baštine studentica Monika Štitić navela je primjer iz grada Alexandrije (Virginia, USA) gdje se torpedna tvornica prenamijenila u Art Factory. Iva Brusić predstavila je drugi zaštitni znak Rijeke, njezin prvi industrijski pogon iz polovice 19. stoljeća, u posljednjoj fazi djelovanja tvornice brodskih motora "Rikard Benčić", u vezi s kojim izdvajam podatak da je tzv. T-objekt, usprkos mnogim dilemama, prihvaćen kao rješenje za Muzej moderne i suvremene umjetnosti.

Paralele sa Zagrebom, prema izlaganju Une Bjelotomić, pokazuju kako, bez obzira na nedovoljstvo postojećim stanjem industrijske baštine u Rijeci, crtice iz života drugih gradova Hrvatske svjedoče da riječka situacija nije iznimka, već ogledalo općega stanja, na čijem boljitku treba poraditi. Iz predavanja kolege iz Sarajeva, Harisa Derviševića, bilo je najočitiije da je za pravilno postupanje s industrijskom baštinom, osim tinskog rada konzervatora, urbanista i povjesničara umjetnosti, presudan interes kapitala i uređeno zakonodavstvo.

Za kraj treba istaknuti ugodno iznenađenje skupom koji je protekao u vedru i ležernu, a organiziranu druženju s kolegama iz susjednih država. Svakako dio pohvale pripada njihovim profesorima Juliji Lozzi-Barković, Jasni Rotim Malvić, Nini Kudiš Burić i Ivanu Matejčiću, a zahvala Zakladi Sveučilišta u Rijeci čijim će se sredstvima pokriti putni troškovi i smještaj gostiju te tiskanje zbornika.

ISPRAVAK

U legendi fotografije objavljene u prošlom broju Kvartala (IV-1-2007) na stranici 10. umjesto "M. Tartaglia" treba stajati "A. Kaštelančić".